

TA'LIM VA MA'NAVIYATNING O'ZARO BOG'LIQLIGI: MILLIY VA UMUMINSONIY YONDASHUVLAR TAHLILI

Tohirova Aziza

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti, Tarix fakulteti "Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi" yo'nalishi 201-guruh talabasi Tel: (88) 950 99 52 e.pochta:tohirovaaziza73@gmail.com

Anotatsiya: *ushbu maqola Ta'lim va ma'naviyatning o'zaro bog'liqligi: milliy va umuminsoniy yondashuvlar tahlili haqida ma'lumot berib o'tadi. Zamonaviy jamiyatdagi ta'lim jarayonlari va ma'naviyatning bu bilan o'zaro chambarchasligi haqida batafsil ma'lumot beradi.*

Kalit so'zlari: *zamonaviy jamiyat, globallashuv, axloqiy uyg'unlik, barqaror taraqqiyot, axborot oqimi, axloqiy poklik*

Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti sharoitida ta'lim tizimi inson kapitalini shakllantiruvchi asosiy institut sifatida namoyon bo'lmoqda. Biroq bugungi kunda ta'limning samaradorligi faqat bilim darajasi bilan emas, balki shaxsning ma'naviy-axloqiy kamoloti bilan ham belgilanadi. Globallashuv, axborot oqimining keskin ortishi va madaniy ta'sirlarning kuchayishi yoshlar ongiga turlicha ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli ta'lim va ma'naviyat uyg'unligini ilmiy jihatdan asoslash dolzarb muammo sifatida yuzaga chiqmoqda.

O'zbek pedagogik tafakkurida ham, jahon ilm-fanida ham ta'limning maqsadi — barkamol insonni tarbiyalash ekani alohida ta'kidlanadi. Bu borada nafaqat zamonaviy olimlar, balki Sharq mutafakkirlarining ilmiy merosi ham muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Ta'lim va ma'naviyat kategoriyalari insonning ijtimoiylashuvi va shaxs sifatida shakllanishida asosiy omillardan hisoblanadi. Ta'lim orqali inson bilim, ko'nikma va kompetensiyalarni egallasa, ma'naviyat uning ichki dunyosini, qadriyatlar tizimini va axloqiy me'yorlarini belgilaydi.

Sharq mutafakkiri Abu Nasr Forobiy ta'limning asosiy vazifasi insonni komillikka yetkazish ekanini ta'kidlaydi. Uning fikricha, haqiqiy baxt-saodatga erishish faqat ilm va axloq uyg'unligida mumkin.

Shuningdek, Abu Ali ibn Sino inson tarbiyasida aqliy va axloqiy rivojlanishning bir-biridan ajralmasligini asoslab beradi. Unga ko'ra, bilim ma'naviyat bilan boyitilmasa, u jamiyat uchun kutilgan natijani bermaydi.

O'zbek va turkiy adabiy merosda ta'lim va ma'naviyat masalasi markaziy o'rin tutadi. Xususan, Qutadg'u bilig asarida davlat boshqaruvi, axloq va bilim uyg'unligi asoslab berilgan. Muallif Yusuf Xos Hojib bilimli, ammo axloqsiz inson jamiyat uchun xavfli ekanini ta'kidlaydi.

Buyuk mutafakkir Alisher Navoiy o'zining Mahbub ul-qulub asarida inson kamolotining asosi sifatida axloqiy poklik va ma'naviy yetuklikni ko'rsatadi. Uning qarashlari bugungi pedagogik nazariyalarda ham o'z aksini topmoqda.

Shuningdek, Hibbat ul-haqoyiq asarida ilm va ma'naviyatning uyg'unligi inson kamolotining asosiy mezoni sifatida talqin qilinadi.

Zamonaviy pedagogika fanida ta'limning shaxsga yo'naltirilgan modeli ustuvor hisoblanadi. B.X. Xodjeyev o'zining Pedagogika asarida ta'lim jarayoni shaxsning nafaqat intellektual, balki ma'naviy rivojlanishiga ham xizmat qilishi lozimligini ta'kidlaydi.

Bundan tashqari, V.A. Suxomlinskiy ta'limni "inson qalbini tarbiyalash san'ati" deb baholaydi. Unga ko'ra, haqiqiy ta'lim jarayoni o'quvchining ruhiy dunyosiga ta'sir etishi bilan ahamiyatlidir.

A.S. Makarenko esa jamoa orqali tarbiya berish g'oyasini ilgari surib, ijtimoiy muhitning ma'naviyat shakllanishidagi rolini asoslab beradi.

O'zbekiston ta'lim tizimida milliy g'oya va ma'naviyat masalasi alohida o'rin tutadi. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch asarida ta'kidlanganidek, ma'naviyat jamiyatni har qanday tahdidlardan himoya qiluvchi kuchdir.

Abdulla Avloniy esa tarbiya masalasini "hayot-mamot masalasi" sifatida baholab, ta'lim orqali ma'naviy barkamol avlodni tarbiyalash zarurligini ilgari suradi.

Shuningdek, Mahmudxo'ja Behbudiy ta'limni jamiyat taraqqiyotining asosiy omili sifatida ko'rib, uni ma'naviyat bilan bog'laydi.

Bugungi kunda quyidagi muammolar kuzatilmoqda: bilimning ma'naviyatdan ajralib qolishi, yoshlar orasida qadriyatlarga befarqlik, axborot texnologiyalarining salbiy ta'siri individualizmning kuchayishi.

Bu muammolarni hal qilish uchun ta'lim tizimida quyidagilar zarur: qadriyatlarga asoslangan ta'limni rivojlantirish milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish tarbiyaviy komponentni kuchaytirish

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ta'lim va ma'naviyat o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, ular birgalikda shaxs kamolotini ta'minlaydi. Faqat bilimga asoslangan ta'lim jamiyat uchun yetuk insonni shakllantira olmaydi. Aksincha, ma'naviyat bilan boyitilgan ta'lim tizimi barkamol, mas'uliyatli va ijtimoiy faol shaxsni tarbiyalaydi.

Sharq mutafakkirlari, jadid ma'rifatparvarlari va zamonaviy pedagoglar qarashlari shuni tasdiqlaydiki, inson kamoloti — bu bilim va axloq uyg'unligidir. Shu sababli zamonaviy ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifa ma'naviy yetuk, mustaqil fikrlaydigan va yuksak qadriyatlarga ega shaxsni shakllantirishdir.

Eng muhim jihat shundaki, ma'naviyatni ta'limdan ajratib bo'lmaydi. U ta'limning ichki mazmuni, maqsadi va natijasi sifatida qaralishi zarur. Faqat shundagina jamiyatda barqaror taraqqiyot va ijtimoiy uyg'unlik ta'minlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Islom Karimov. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch . – T.: «Ma'naviyat», 2008. – 176 b.

2. Islom Karimov. Barkamol avlod – O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori. – T.: «O‘zbekiston», 1997. – 64 b.
3. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq . – T.: «O‘qituvchi», 1992. – 160 b.
4. Yusuf Xos Hojib. Qutadg‘u bilig . – T.: «Fan», 1971. – 320 b.
- Alisher Navoiy. Mahbub ul-qulub . – T.: «G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot», 1983. – 112 b.
5. Ahmad Yugnaki. Hibbat ul-haqoyiq . – T.: «Fan», 1971. – 96 b.
6. B.X. Xodjayev. Pedagogika . – T.: «Fan va texnologiya», 2016. – 320 b.